

N. Raos*

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada
Ksaverska cesta 2, p.p. 291
10 001 Zagreb

In memoriam

U prvi čas sam ostao zatečen kada sam pročitao naslov, a poslije stao čitati članak čudnoga naslova "Weber, Wöhler, and Waitz: virtue language in late nineteenth-century physics".¹ O čemu se tu radi i – konačno – što bi se tu moglo naći (za ikoga) nešto zanimljivo? Radi se, da ne duljim, o pogrebnim govorima, o onome što je izrečeno ili napisano o trojici njemačkih znanstvenika (Weberu, Wöhleru i Waitzu) neposredno nakon njihove smrti. No što je rečeno? Zanimljivo je kako autor članka ne pridaje važnost izrečenome kao nečemu što će upotpuniti našu sliku o pokojnicima, nego kao nečemu što odražava vrijednosti društva u kojem su oni živjeli i djelovali.

Onda se prisjetih da mi to nije prvi susret s takvom analizom. Čitao sam dosta o neobičnom nadgrobnim natpisima, epitafima. Ima ih i u zbirci latinskih poslova koju sam čitao još kao gimnazijalac.² Tu nalazimo zlobnu poruku i pouku na grobu Zrinskog i Frakopana u Bečkom Novom Mjestu, zatim tri nadgrobna natpisa koja su sama sebi napisala trojica rimskih pjesnika (Nevije, Plaut i Pakuvije), pa natpis na grobu rimskoga bračnoga para (*Heus viator miraculum! Hic vir et uxor non litigant*), u kojem poučava putnika-namjernika da vidi čudo, muža i ženu koji se ne svađaju. Ovaj je posljednji primjer možda najbliži našoj temi: muž ne treba kinjiti ženu, a i žena treba znati obuzdati jezik.

No što treba činiti znanstvenik? Koja je njegova vrlina?

Autor članka je za primjer uzeo tri profesora Sveučilišta u Göttingenu, kemičara Friedricha Wöhlera (1800. – 1882.), fizičara Wilhelma Webera (1804. – 1891.) i povjesničara Georga Waitza (1813. – 1886.). Oca prve organske sinteze popratili su na vječni počinak hvaleći njegovu "marljivost", "nepokolebljivu snagu volje", "čestitost" i "odanost istini". Slično je prošao i povjesničar Weitz jer je bio obdaren "golemom marljivošću", "neumornom promišljenošću" i "prodornim kritičizmom", dok je fizičar Weber bio proglašen "herojem znanosti... koji se borio za našu domovinu kako bi postala supersila u carstvu znanosti". Nije teško iz tih pohvala izvesti temeljne vrijednosti njemačkog društva u to doba, radišnost, poslušnost i odanost, a prije svega osjećaj dužnosti koji je vodeći filozof toga doba Immanuel Kant postavio za temelj svoje i svake druge etike.

Ako takve riječi odražavaju vrijednosti njemačkog društva u 19. stoljeću, kakve su vrijednosti našega društva, barem što se znanosti tiče? Ne trebamo se mnogo truditi jer ćemo ih na svemoćnom internetu lako naći. Naći ćemo da je naš upravo preminuli kolega napisao toliko i toliko znanstvenih radova, vodio toliko i toliko diplomskih i magistarskih radova te doktorskih disertacija, da su njegovi radovi bili toliko i toliko puta citirani u ovim i onim bazama podataka polučivši visoke vrijednosti ovog ili onog

scientometrijskog pokazatelja. Usto je preminuli ostvario ovakvu i onakvu znanstvenu suradnju, bio susretljiv, komunikativan, dobar suradnik i voditelj. Sve u svemu – što?

Nije dakle bio čovjek posebnih vrlina, ili – točnije – ne onih vrlina kojima se mogao dičiti čovjek 19. stoljeća. Naš kemičar nije heroj znanosti, on ne mora imati "neumorno strpljenje i ustrajnost bez granica" (*eine unermüddliche Geduld und eine Ausdauer ohne Grenzen*) niti mora poput vojnika upropasti svoje zdravlje (*muss sich seine Gesundheit ruinieren*) za dobrobit znanosti, kako reče Justus von Liebig. To današnjem kemičaru ne treba niti mu pada na pamet. Današnji je kemičar karijerist i oportunist. Presudni činitelj uspjeha nije marljivost, upornost, a ponajmanje znanje i inteligencija. Uspijeva onaj koji je sposoban uočiti i iskoristiti priliku, koji se zna snaći i povezati s uspješnim i utjecajnim ljudima.** Uspijesh li doći u dobru ekipu, uspjeh ti je zajamčen, ma koliko se (malo) trudio. Bitno je da se ne zamjeriš šefu i ne omrzneš kolegama.

Možda zvuči preoštro, nepravedno prema onima među nama koji se zbilja trude. No što vrijedi trud ako nemaš prilike. Možeš biti odličan student, sve znati i razumjeti, ali ako se ne možeš uklopiti u radnu sredinu ništa ti to ne vrijedi. Oni prosječni ipak kako-tako rade svoj posao, pa onda inercijom sustava (jer imaju velik broj znanstvenih radova, ne nužno svojom zaslugom) doguraju vrlo visoko. To su oni koji znaju kako će svoj rad prikazati u najboljem svjetlu, koji znaju dati ono što se od njih traži i očekuje.

A traži se broj znanstvenih radova, ništa više. Stoga mi se sad manje komična čini situacija kada je na sprovodu našega kolege jedan drugi držao posmrtni govor. Bila je čiča zima, puhao je ledeni vjetar pomiješan s vlažnim snijegom, a on je herojski (dok smo svi cvokotali od hladnoće) držao polusatni govor u kojem je natane iznosio koliko je pokojni imao diplomanada, magistranada i doktoranada, koliko je napisao znanstvenih radova i koliko citata polučio. Nije to, dakako, bila preporuka za profesorsko mjesto na drugome svijetu nego pohvala pokojnika – u vrijednosnom sustavu našega stoljeća, razumije se.

Literatura

1. P. Herman, Weber, Wöhler, and Waitz: virtue language in late nineteenth-century physics, Chemistry, and History, in: *Epistemic Virtues in the Sciences and the Humanities*, (ed. Jeroen van Dongen and Herman Paul), Cham, Springer, 2017, https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-48893-6_7.
2. Z. Doroghy, Blago latinskog jezika, Matica hrvatska, Zagreb, 1966.

* Dr. sc. Nenad Raos
e-pošta: raos@imi.hr

** Primjer te dvije vrste znanstvenika vidimo u našim nobelovcima Leopoldu Ružički i Vladimiru Prelogu. Ružička je bio čovjek 19., a Prelog 20. stoljeća.